

Predikatie over Handelingen 2:21, uitgesproken door ds. J.P. Paauwe op 2 juli 1952 te Den Haag

Gezongen: Psalm 65:1 en 2.

Gelezen: Handelingen 2:14-36.

Aan deze predikatie ging de bediening van de Heilige Doop vooraf.

Gezongen: Psalm 50:6.

Ik zou gaarne, mijn zeer geachte toehoorders, enige ogenblikken met u stilstaan bij enkele woorden uit het u voorgelezen Schriftgedeelte. Gij vindt ze in Handelingen 2 vers 21:

‘En het zal zijn dat een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen, zalig zal worden.’

Juist de woorden die wij nodig hebben! Ik hoop dat mij en u worde geschonken dit te erkennen.

In de voorafgaande verzen is gesproken over de bijzondere mate van uitstorting van de Heilige Geest. Velen zouden weigeren zich hieraan te onderwerpen. Kerken zouden zich van Hem afscheiden, Die het Hoofd der Kerk is, van de Heere Jezus Christus. Gehele volken zouden zich onttrekken aan de invloed van de Heilige Geest en van die van de christelijke religie. De toorn Gods zou hierover van de hemel openbaar worden. Na de verzen die spreken over de uitstorting van de Heilige Geest, vinden we andere die spreken van deze oordelen Gods. ‘En Ik zal wonderen geven in den hemel boven, en tekenen op de aarde beneden, bloed en vuur en rookdamp. De zon zal veranderd worden in duisternis, en de maan in bloed, eer dat de grote en doorluchtige dag des Heeren komt’ (vs. 19, 20). Maar ondanks en onder al deze vreselijke dingen, zal de mogelijkheid om zalig te worden blijven. De deur wordt niet gesloten. En zo treffen wij in onze tekst de woorden aan: *‘Het zal zijn dat een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen, zalig zal worden.’*

‘Dat een iegelijk...’ Er wordt geen uitzondering gemaakt. Bij de Heere is geen aanneming des persoons (Rom. 2:11). Wat iemand ook is, wat hij

ook gedaan heeft, er is geen reden met Kaïn uit te roepen: 'Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde' (Gen. 4:13). Wanneer een mens werkelijk zonde heeft, dan is het voor hem niet gemakkelijk toch aan te nemen dat ook voor hem de mogelijkheid om behouden te worden bestaat. Maar deze mogelijkheid is er, en zij blijft tot aan de laatste ogenblikken van ons leven. Zo het er ons om te doen is, zo het ons niet alleen gaat om de vergeving der zonden, maar ook om de bevrijding ervan, dan geldt ons ten volle het woord van de apostel Johannes: 'Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde' (1 Joh. 1:7).

Ja, dit is het Evangelie: *'Dat een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen...'* De Naam des Heeren is, zoals gij wel zult begrijpen, de Heere Zelf. De Heere heeft Zich geopenbaard in de natuur, in de schepping, in de consciëntie, in de geschiedenis, in Zijn Woord en in Zijn Zoon. Deze laatste openbaring is de uitstorting van God in Jezus Christus, zodat wanneer iemand de Heere Jezus Christus mag aanschouwen, hij in deze Persoon God ziet. Hij aanschouwt dan niet alleen de Zoon, maar ook de Vader en de Heilige Geest. Deze aanschouwing te hebben, is de kennis Gods te bezitten: 'Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen waarachtigen God, en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt' (Joh. 17:3).

De Naam des Heeren is de Heere zoals Hij Zich heeft geopenbaard. Echter schrijft de apostel Paulus: 'Wij kennen ten dele' (1 Kor. 13:9). En in 1 Korinthe 8 vers 2: 'En zo iemand meent iets te weten, die heeft nog niet gekend gelijk men behoort te kennen.' Onder de oude dag zei de profeet Hosea in hoofdstuk 6 vers 3: 'Wij zullen vervolgen om den HEERE te kennen.' Het is zó, dat ook de geesten der volmaakt rechtvaardigen en van de engelen Gods in de hemel nog niet ten volle begrijpen wat God is. En ik geloof niet dat voor enig schepsel ooit zulk een ogenblik zal aanbreken. De eindigheid kan de oneindigheid niet bevatten. Hierom gaan de kinderen Gods nog een heerlijke toekomst tegemoet, want hoeveel zal hun nog niet geopenbaard worden!

'Dat een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen...' Wat is het aanroepen van de Naam des Heeren? Wij zullen goed doen ons hiervan rekenschap te geven. Aan de aanroeping van de Naam des Heeren is de zaligheid onlosmakelijk verbonden. De mens koestert heimelijk de gedachte: 'Als ik voor mijn sterven nog maar eens om genade mag roe-

pen.' Maar zo laat de mens zich misleiden. Wanneer iemand van u dit denkt, dan moet ik hem zeggen dat hij zich vergist, dat dit hem bitter tegen zal vallen.

De aanroeping van de Naam des Heeren veronderstelt dat een mens de Heere heeft leren kennen, dat hij Hem heeft leren kennen toen hij een verloren schepsel was in Adam, als een mens die in de consciëntie de vloek en de eis van de Wet, van de Wet der tien geboden, van de Wet aangemerkt als een verbond der werken, heeft ondervonden. De Wet is immers onze tuchtmeester tot Christus (Gal. 3:24). Is dit niet waar? Dit is immers een woord uit de Heilige Schrift? En Luther heeft eens gezegd: 'Dit Woord zult gij laten staan.'

Zal een mens de Naam des Heeren aanroepen, dan moet hij uitgewerkt zijn. Voordat men de Naam des Heeren aanroept, heeft men getracht zichzelf te helpen door zijn leven te verbeteren, door gebed, door zuchten, wenen en klagen. Zolang men hiermee bezig is, roept men de Naam des Heeren niet aan, zelfs niet al zucht, klaagt en weent men dag en nacht. Zal een mens de Naam des Heeren aanroepen, dan moet hij geen verwachting meer hebben van de Wet en van al zijn doen en laten bij de Wet. Hij moet dus uitgewerkt zijn.

Zal een mens de Naam des Heeren aanroepen, dan moet bij deze mens een ontzaglijke ernst worden gevonden, want het gaat bij deze mens om het leven, om eeuwige ondergang of om verlossing voor eeuwig.

Zal een mens de Naam des Heeren aanroepen, dan moet hij de Heere kennen. De Heere wordt gekend wanneer Hij Zich bekendmaakt. In ons vervallen christendom meent de overgrote meerderheid van hen die zich christenen noemen, dat men zo langzamerhand tot de kennis van Christus komt, en ook, dat op dezelfde wijze het geloof groeit, dat het niet nodig is dat men een tijd kent waarin men van deze dingen niets wist, dat men een tijd kent van verlorenheid in Adam. Men zegt dat het niet nodig is dit te kennen, wanneer men het maar toestemt, en van de noodzakelijkheid van een openbaring van Christus wordt niet gesproken. Maar men vergist zich. Als Christus niet geopenbaard is, weet ons hart evenveel van Hem als iemand die nooit van Hem hoorde. Hierom zeggen wij dat de aanroeping van de Naam des Heeren veronderstelt: de openbaring van Christus.

Lieve mensen, denk eraan dat het niet zó is dat er als het ware een tekst naar ons toewaait. Het is evenmin het opzenden van een ernstig, hartelijk gebed. Het is heel iets anders, het is samengevat in het woord: *openbaring van Christus*. En nu moet gij onderzoeken of in uw hart zulk een openbaring plaatsgreep. Bij deze openbaring komt er een scheiding tussen het algemene en het bijzondere werk van de Heilige Geest. Hier leert men de tweërlei werking van de Heilige Geest verstaan.

De aanroeping van de Naam des Heeren veronderstelt dat de mens aan wie deze openbaring van Christus te beurt valt, in zijn hart gewaar wordt de volle overeenstemming met hetgeen geopenbaard is. Hij is er diep van doordrongen dat dit het is wat hij nodig heeft. Hij had dit nooit verstaan, en zou het nooit verstaan hebben wanneer deze openbaring hem niet was geschied. Hij zegt: 'Heilig, heilig, heilig is de HEERE der heirscharen, de ganse aarde is van Zijn heerlijkheid vol' (Jes. 6:3). In dit ogenblik ziet men eerst dat Christus volstrekt noodzakelijk is. Vóór die tijd heeft men weleens iets gezien, bijvoorbeeld dat men een andere gerechtigheid, een andere verzoening, een ander leven moet kennen. Maar in dit ogenblik ziet men eerst recht dat en hoezeer Christus noodzakelijk is. Waren er nu duizend wegen buiten Christus om zalig te worden, dan zou men die alle verwerpen en de nu geopenbaarde weg verkiezen. Wanneer een mens zichzelf in zijn verlorenheid gezien heeft, tevens heeft gezien dat hij aan zijn behoudenis geen steentje kan toebrengen en dan de Heere Jezus hem geopenbaard wordt, dan begint deze mens de Naam des Heeren aan te roepen. Nu is in het hart van deze mens een gebed ontstaan, een gebed dat er voordien nimmer in werd gevonden. Dit moet ge niet vreemd vinden. Maar nu is in het hart een geheel ander gebed ontstaan, een gebed dat met het volmaakte gebed overeenkomt. Bij zulk een gebed blijft men niet in zichzelf, maar men gaat uit zichzelf en er komt een vereniging met de Heere, Die Zich openbaarde, tot stand. Men hoort de stem des Heeren, en op deze stem komt men, men laat zich met God verzoenen en bekeert zich tot de Heere.

Dit zijn de gewaarwordingen van een mens die de Naam des Heeren aanroept. Van zulk een mens zegt onze tekst dat hij zalig zal worden.

Wat is zalig worden? Wat is zalig zijn? Waarin bestaat de zaligheid? De mensen willen naar de hemel omdat zij op de aarde niet kunnen blijven. Zij willen niet naar de hel, en hierdoor wordt de begeerte naar

de hemel opgewekt. Het is niet te zeggen welke bedriegers ik en u, wij allen zijn. Wat is de zaligheid zoals zij hier wordt gekend en hiernamaals wordt genoten? De zaligheid die hier wordt gekend, bestaat uit drie zaken: vergeving van zonden, een recht op het leven en, daarmee gepaard gaande, de vernieuwing van het gemoed of de wedergeboorte. De zaligheid die hiernamaals genoten wordt, is niets anders dan de onmiddellijke aanschouwing van God – dus van aangezicht tot aangezicht – de onmiddellijke aanschouwing van God en, als gevolg hiervan, het prijzen van God.

Gij zult misschien willen vragen hoe men dit weet. Omdat men dit hier leert kennen, anders zou men niet weten wat de hemel is. Hierom is het zo jammer dat mensen zeggen dat ze naar de hemel gaan of naar de hemel willen, zonder dat zij God leerden kennen. Deze mensen worden niet gedragen in de schoot van Abraham, maar weggestoten in de hel.

‘Dat een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen, zalig zal worden.’ Het zalig worden is onlosmakelijk verbonden aan de aanroeping van de Naam des Heeren. Gij moet u afvragen of gij behoort tot de aanroepers van de Naam des Heeren. De ledigheid van het hart van allen die dit niet doen, is niet uit te spreken. Het is zulk een verschrikkelijke toestand, dat nooit een mens op aarde dit recht heeft uitgesproken. En de verdoemden in de hel, die daar nu reeds eeuwen liggen, weten nog niet recht hoe afschuwelijk en hoe verdoemelijk het leven buiten God is. Kunt gij dit toestemmen? Kaïn heeft gezegd: ‘Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde’ (Gen. 4:13). Maar hij had het oog op iets anders, hij ging een stad bouwen. Saul en Achab vernederden zich, maar deden het niet van harte. Judas had een verschrikkelijke zonde begaan, hij wist dit, maar hij kon niet bukken. Simon geloofde zelf ook (Hand. 8:13), maar niet met het geloof der uitverkorenen.

Wat is uw geloof? Bij de voorlezing van het formulier van de Heilige Doop heb ik gedacht: Laten de mensen dit formulier voor zich nemen, laat ieder dit doen die zegt dat hij begenadigd is. Laat men zich dan afvragen wat men hiervan bevindelijk heeft leren kennen. Hieraan kan men het weten. Stelt gij belang in het heil van uw onsterfelijke ziel? Ga dan met dit formulier in de eenzaamheid. Vraag u af of gij er bevindelijke kennis van hebt. Wanneer gij deze bevindelijke kennis mist, dan moet ik u zeggen dat gij geen genade bezit. Dus onderzoek u of gij in

het geloof zijt. Beproof uzelf. Hebt gij het getuigenis in u, het onmiddellijk getuigenis van de Heilige Geest en het onmiddellijk getuigenis van het water en het bloed, dat gij genade bezit? Loof en prijs dan de Heere, gij zijt een uitverkoren mens, uitverkoren uit de miljoenen medemenschen. Kleef de Heere aan, volg Hem. Dit is het middel waardoor gij de Heere krijgt te beproeven, waardoor gij kunt te weten komen wat de Heere voor u is en zijn wil. Dit wordt misschien onder de bitterste wederwaardigheden ondervonden. Vroeger was er een predikant in de Nederlandse Hervormde Kerk* die zei: 'Op de posten wordt het beproefd.' Dit is juist. Daar wordt het schijn geloof openbaar; dit heeft daar geen God. En heeft de mens deze zaken werkelijk leren kennen, ook dit wordt openbaar, want de Heere laat niet varen de werken Zijner handen (Ps. 138:8). Welk een voorrecht is dit, wanneer men het nodig heeft en het komt dan aan den dag dat het er is. Maar aan de andere zijde: hoe ontzettend wanneer blijkt dat het er niet is.

Amen.

Gezongen: Psalm 2:6 en 7.

Predikatie over Mattheüs 25:10, uitgesproken door ds. J.P. Paauwe op 29 augustus 1945 te Den Haag

Huwelijksbevestiging van Cornelis Willem Jaquet en Aagje Petronella Post

Gezongen: Psalm 68:2.

Gelezen: Mattheüs 25:1-13.

Gebed:

Gedenk ons, Heere, door Uw genade in deze ogenblikken. Wil ons aanzien in de Zoon Uwer liefde. De omstandigheden die ons op deze voor dit werk ongewone plaats tezamen brachten,** zijn U bekend.

* Theodorus van der Groe (1705-1784), predikant te Kralingen.

** De dienst vond plaats in het woonhuis van ds. Paauwe. De Waalse kerk en het gebouw aan de Prinsegracht waren niet beschikbaar.

Hier zijn twee jonge mensen die zo-even met elkander verbonden werden door de band van het huwelijk. En nu was het hun verlangen dat dit huwelijk zou worden ingezegend. Zij begeerden een christelijk huwelijk. Zij wensten dat over dit huwelijk afgebeden werd Uw zegen. Nu, aan Uw zegen is het alles gelegen. Waar deze gevonden wordt, daar is men gezegend. Gedenk ze dan en zegen hen met tijdelijke, geestelijke en eeuwige goederen. Zegen hen met wijsheid, zowel in betrekking tot de dingen van dit leven als in betrekking tot de dingen van Uw Koninkrijk.

Geef ons nog een woord, zij het dan ook kort, te spreken, en laat deze dienst geschieden tot eer van U en dienen tot ons heil.

Wil ons aanzien en gedenken in Hem in Wie Gij een schuldvergevend God en een goedertieren Vader zijt.

Amen.

Toen ik over deze plechtigheid nadacht, dus over de bevestiging van uw huwelijk, viel mijn aandacht op een woord dat ik u heb voorgelezen. En bij dit woord wens ik enige ogenblikken uw aandacht te bepalen. Gij vindt het in de door u gehoorde gelijkenis. Het is dit (Matth. 25:10):

‘En die gereed waren, gingen met hem in tot de bruiloft.’

Wie waren dat, die gereed waren om tot de bruiloft, dat is tot het eeuwige leven in te gaan, de rust te gaan genieten die er overblijft voor het volk van God (Hebr. 4:9)? Wel, dat waren de wijze maagden, de maagden die wijs waren.

Waarin bestaat de wijsheid? In de onderwerping van onszelf aan God of aan Zijn Woord. Wie dit doet, is een wijs mens. En zowel in de tijd als in de eeuwigheid zal zijn wijsheid openbaar worden.

Deze wijze maagden hadden blijk gegeven van hetgeen in hen was. Wat hadden zij gedaan? Zij hadden zich een lamp verschaft. Maar zij hadden meer dan dit gedaan. Een brandende lamp is goed als men licht nodig heeft. Maar wat heeft men aan een lamp als de pit of de katoen verdroogd is en men is niet in de gelegenheid om de lamp bij te vullen? Zij hadden dus niet alleen een lamp maar ook olie meegenomen. Hierin bestond dus de wijsheid: ze hadden zich voorzien van de dingen die ze nodig hadden. En een mens die dit doet – het is alles

heel duidelijk, het ligt voor de hand – een mens die dit doet, kan waarlijk wijs genoemd worden.

Maar nu staat er dat deze mensen in slaap vielen, zij werden sluimerig (Matth. 25:5). Wat is de bedoeling van deze opmerking? Zie eens – ik weet niet of u ooit met God te doen gehad hebt en een zaligmakend gezicht van God ontvangen hebt. Is dit het geval, dan hebt u deze ondervinding opgedaan: men blijft niet bij deze dingen; men zou er bij willen blijven, maar men doet het niet. In de grond van zijn hart blijft men wel bij wat de dichter in de 27e Psalm uitspreekt: ‘Eén ding heb ik van den HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des HEEREN, om de liefelijkheid des HEEREN te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel’ (vs. 4). Maar intussen – onze werkzaamheden en vele andere zaken trekken ons weer van deze dingen af, zodat het leven van de begenadigde tot op zekere hoogte kan gezegd worden een slapen of sluimeren te zijn.

Plotseling komt het geroep: De bruidegom is daar! Op, Hem tegemoet! (vs. 6). En hier treedt weer de wijsheid van de wijze maagden aan den dag. Zij zijn klaar en gaan Hem tegemoet. Hun lampen branden. Het licht dat zij in zich hadden, schijnt. De deur is voor hen open en zij gaan de bruiloftszaal binnen, dat is: in de rust die er overblijft voor het volk van God.

En nu de dwaaze maagden. Dezen waren niet gereed en hierom worden ze dwaas genoemd. Maar wat ontbrak deze maagden? Zij hadden een lamp. Zij werden gevonden onder Gods volk, onder de vrome mensen. Zij stonden op en gingen de bruidegom tegemoet. Maar daar geschiedde het allerontzettendste dat een mens overkomen kan. Daar zagen zij het ontoereikende: hun lampen gaven geen licht meer en zij hadden geen olie. Zij zagen hun gebrek zonder dat zij hiervan voordeel konden hebben. Zij zagen hun gebrek toen het te laat, toen het voor eeuwig te laat was. Dit is ontzettend! Zij hadden zich voorgesteld in te gaan in de rust, maar wat hadden zij niet gedaan? Zij hadden niet gelet op wat hun ontbrak. Zij hadden hun gemis niet leren kennen. Zij waren niet bearbeid geworden door de Wet. Zij waren niet gekomen onder de eis en de vloek van de Wet. En zij hadden nooit geleerd in radeloosheid uit te roepen: ‘Wat moet ik doen opdat ik zalig worde?’ Zij hadden dat niet aan God noch aan de mensen gevraagd. En nu kan het een mens

toegelaten worden dat hij over dit alles heengaat en zichzelf wijs maakt en door anderen zich wijs laat maken dat het goed met hem is, maar vroeg of laat en eenmaal komt zeker zijn verzuim aan den dag.

Voor de dwaaze maagden was het te laat, en nu doen zij niets anders dan wat de dwaasheid aan het licht brengt. Zij gaan naar de wijze maagden met een dringend verzoek: 'Geef ons van uw olie, want onze lampen gaan uit' (vs. 8). Dat verzoek kon immers niet ingewilligd worden. Want ieder leeft zijn eigen geloof. God heeft aan Zijn volk de genade en gaven geschonken, en zij zijn geroepen tot het leven, maar niet om er van mede te delen. Wat de wijze maagden hadden, was juist genoeg voor hen, en daarvan kon niet worden afgestaan. De dwaaze maagden kregen ten antwoord: 'Geenszins' – zij werden absoluut afgewezen – 'geenszins, opdat er misschien voor ons en voor u niet genoeg zij; maar gaat liever tot de verkopers' (vs. 9).

En hier hebt u het punt. Hier wordt de kwaal, hier wordt de dwaasheid blootgelegd. Dat hadden zij niet gedaan. Wat zijn dat: verkopers? Dat zijn degenen die het waarachtig Evangelie verkondigen – en de Wet prediken, maar niet om daarin te eindigen, maar om de mensen vatbaar en ontvankelijk te maken voor het Evangelie, voor de prediking die Jezus Christus in en door middel van het Evangelie aanbiedt. Zij hadden tot de verkopers moeten gaan, en zij hadden op hun prediking, hetzij gebracht met de levende stem, hetzij gevonden in een geschrift, Jezus Christus, God, Vader, Zoon en Heilige Geest, de vergeving der zonden, de wedergeboorte en al wat nodig is voor de tijd en voor de eeuwigheid, moeten aannemen. Dat hadden zij niet gedaan. Zij komen aan de hemel-poort en het wordt hun op ontzettende wijze duidelijk: voor ons niets meer te hopen. Neen, want als een mens sterft zonder in Jezus Christus gerechtvaardigd en geheiligd te zijn, dan is er niets meer voor hem te hopen, dan is hem bereid de eeuwige ondergang naar lichaam en ziel.

Wij gaan over tot de bevestiging van het huwelijk.

Gelezen: Het huwelijksformulier.

Gezongen: Psalm 134:3.

Toespraak:

Gij hebt begrepen wat deze lamp en olie is. Dat is een waarachtig

geloof, een geloof waardoor wij verenigd zijn met en verbonden zijn aan de Heere Jezus Christus. Dit geloof is een licht in het hart. En in dit licht zien wij God en onszelf. En zo heeft Christus gezegd: 'En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen waarachtigen God, en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt' (Joh. 17:3). Waar dit geloof niet is, daar is geen kennis Gods, daar is de mens een atheïst, zonder God in de wereld, zoals de apostel Paulus geleerd heeft in Efeze 2 (vs. 12). Dit geloof is een gave van de Heilige Geest, verworven door Jezus Christus. En het wordt gevonden in een ledige ziel, zoals Christus in een ledige kribbe en in een schamele omgeving aangetroffen werd. Dan, wanneer de ziel ledig is van alle goed, en niet eerder, wordt Jezus Christus in het hart geboren. Dat is de lamp en de olie waarmee de lamp brandende gehouden wordt. Zo zegt de apostel Paulus: 'Wij die geloofd hebben, gaan in de rust' (Hebr. 4:3).

Aan het formulier behoef ik natuurlijk niets toe te voegen. Alles wordt daarin gevonden, ook dit dat God u bij elkander gebracht en samengevoegd heeft. Dit is een daad die nooit meer ongedaan kan worden gemaakt. Wil de mens het toch doen, dan zal hij ondervinden dat hij een geweldige scheur in zijn leven heeft. En sterft hij in deze verschrikkelijke toestand, dan is hij voor eeuwig verloren, tenzij hij zich bekeert.

God wil dat u samen leven zult. Maar dat kunt u niet. U kunt niet doen zoals het behoort. Maar nu wil God u helpen. En als gij u komt te misgaan, wat zeker gebeuren zal op honderd, ja op duizend wijzen, dan wil God u vergeven in Zijn Zoon. Wanneer u in verlegenheid is, dan wil Hij u bijstaan. Zijt gij in droefheid, Hij wil u troosten. Hij wil alles voor u doen, maar dan moet gij Hem ook alles laten zijn. Steek geen hand uit naar verbetering van uw lot of naar herstel van hetgeen u misdreef. Gij maakt het erger. Maar laat God het doen, laat Hem het alles doen. Zijn er dingen die u tegenvallen, wat zeker niet tot de onmogelijkheden zal blijken te behoren, tegenvallen ook in elkaar, dan kan ik u een schoon en doeltreffend middel noemen. En dat is dit, dat gij gevoelt en erkent uw onwaardigheid en zegt: Heere, een andere vrouw, een andere man ben ik niet waard. En dan zal God grote dingen doen, want: 'Op dezen zal ik zien, op den arme en verslagene van geest en die voor Mijn Woord beeft' (Jes. 66:2).

Er wordt in het formulier, realistisch als onze christelijke religie is,

gesproken van kinderen. Het kan zijn dat God ze u geeft; het kan ook zijn dat Hij ze u onthoudt. Maar veronderstel eens het eerste en het kwam eens zo dat gij, wat men noemt, ondeugende kinderen hadt. Wat zult gij doen? Trachten die kinderen te maken zoals gij zelf zijt? Dan staat er: 'Gij maakt hem een kind der hel, tweemaal meer dan gij zijt' (Matth. 23:15). Gij zult voor God bekennen dat gij zo'n kind waardig zijt en God zal grote dingen doen. Van Hem is alles te ontvangen in de weg van verootmoediging en vernedering. En deze weg doe Hij u, doe Hij ons allen gaan, want: 'Vóór de verbreking zal des mensen hart zich verheffen, en de nederigheid gaat vóór de eer' (Spr. 18:12).

Gelezen: Het slot van het huwelijksformulier.

Gezongen: Psalm 84:3.

Catechisatie over de aard van de gehoorzaamheid die de Wet eist, uitgesproken door ds. J.P. Paauwe op 11 februari 1948 te Den Haag

Gezongen: Psalm 51:3 en 4.

Gebod:

Ach, Heere, doe ons in diep ontzag en in Uw vreze ons voor U neerbuigen. Gij zijt God en niemand meer. Gij alleen zijt waardig gezocht, geëerd en gevreesd te worden. Gij hebt ons bewaard, niet alleen bij het leven, maar, de een meer en de ander minder, ook bij de gezondheid en de krachten. Met zo menigēen is het anders. Velen zijn aan een ziekbed gebonden. Wil hen allen gedenken, en ook hen die voor een operatie staan. Wil hen gedenken en Uw kastijdende hand daarin doen gevoelen, opdat het moge zijn tot hun nut en opdat hun ook Uw genade moge worden geschonken.

Gedenk ons in deze ogenblikken waarin wij door Uw goedheid nog weer tezamen gebracht zijn rondom Uw Getuigenis. Geef ons te spreken en te horen tot eer van U en tot heil van onszelf. Geef ons na te denken over de dingen die niet liggen binnen het bereik van ons vleeselijk verstand. Geef dat Uw Woord voor en aan ons hart moge gezegend

worden, en dat het een Woord moge zijn van U, zodat er kracht van U in ons komt, om U te eren en te vrezen.

Wil met ons niet treden in het gericht, en wil ons aanzien in Hem in Wie het U behaagd heeft tot de zondaar te naderen.

Amen.

Nu moeten wij weer voortgaan met de bespreking van de Wet des Heeren. Wij hebben er al heel veel van gezegd,* maar wij zijn er nog niet mee aan het einde gekomen. Wij zullen nog eenmaal of twee keren moeten spreken over de Wet des Heeren in het algemeen. En wanneer wij gehandeld hebben over de Wet in het algemeen, dan moeten wij nog spreken over elk van de tien geboden afzonderlijk. Dat het ons gegeven moge worden te luisteren en over de dingen na te denken!

Wij hebben u reeds enige malen gezegd dat de Heere ons zegt dat geen ding Hem meer aangenaam is dan de gehoorzaamheid aan Zijn Wet. Wij hebben u daarbij telkens herinnerd aan de woorden van de profeet Samuël, als hij tegen de verkeerde handelingen van koning Saul optrad en zei: 'Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen' (1 Sam. 15:22). Nu moeten wij vanavond, en misschien ook nog een volgende keer, iets zeggen over *de aard van de gehoorzaamheid die de Heere in Zijn Wet, de Wet der tien geboden, van ons eist.*

U zult misschien zelf wel in staat zijn om het onderscheid te onderkennen tussen een uitwendige en een inwendige gehoorzaamheid. Want ten opzichte van de inwendige gehoorzaamheid is het anders dan met de uitwendige gehoorzaamheid, en toch houdt het een zeer nauw verband met elkaar. Maar wijzelf zitten in dit opzicht zo vol van dwalingen, dat het niet nodig is daarvoor op anderen te zien. Nee, ik behoef alleen maar op mijzelf te letten. Ik weet niet hoe het bij u is, maar in mijn eigen leven heb ik bij mijzelf de grote dwaling leren opmerken, dat wanneer ik in het uitwendige onberispelijk zou kunnen leven, dit dan niet zonder invloed zou zijn voor mijn zaligheid en dat ik dan althans meer vrijmoedigheid zou hebben tot het Opperwezen te naderen in het gebed! Kent gij deze dwaling? Het is een grote dwaling, en er zijn honderden woorden in de Heilige Schrift die tegen deze dwaling ingaan. Ik

* Slechts enkele van de voorafgaande catechisaties zijn beschikbaar (en eerder uitgegeven).

geloof dat het ervoor gehouden moet worden dat deze mijn dwaling een algemene menselijke dwaling is, en dat men er toch niet van overtuigd zal en kan worden, zonder de zaligmakende overtuiging en bearbeiding van de Heilige Geest.

Ik zei dat deze dwaling gehouden moet worden voor een algemene menselijke dwaling. Een sterk sprekend voorbeeld zal ik u noemen. Er komt iemand tot de Heere Jezus in de dagen van Zijn omwandeling op de aarde, die in de Heilige Schrift de rijke jongeling wordt genoemd. Deze zegt tot de Heere Jezus: 'Goede Meester, wat zal ik goeds doen, opdat ik het eeuwige leven hebbe?' (Matth. 19:16). De Heere Jezus bestrijdt hem om dat 'goede te doen', en zegt tot hem: 'Wat noemt gij Mij goed? Niemand is goed dan Eén, namelijk God. Doch wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden' (Matth. 19:17). De rijke jongeling was er niet van overtuigd dat de mens zonder de genade Gods in Christus de Wet niet kan houden. De Wet der tien geboden had hij allang achter de rug. Nu meende hij dat de Heere Jezus nog enig ander gebod bedoelde dan hij dacht reeds te hebben gedaan. Het was hem immers alles te eenvoudig geweest. Wanneer de Heere Jezus enkele geboden van de eerste tafel van de Wet opnoemde, en hem dan die van de tweede tafel van de Wet voorhoudt, dan is zijn antwoord onmiddellijk gereed: 'O,' zo wil hij zeggen, 'bedoelt U *die* geboden? Al deze dingen heb ik onderhouden van mijn jonkheid af; wat ontbreekt mij nog?' (Matth. 19:20). Het was een 'jongeling'; dus uitwendig had hij zich nooit aan iets schuldig gemaakt! Begrijpt gij nu niet, toehoorders, dat indien iemand denkt dat hij de geboden onderhoudt, hij dan meent gemakkelijker zalig te zullen worden? Maar deze jongeling had immers innerlijke ongerechtigheden, waarvoor hij geen oog had. Zijn uitwendige gehoorzaamheid aan de Wet was een grote zeldzaamheid, maar zij was niet genoegzaam voor de eeuwigheid!

Neem eens aan dat gij een kind hebt, waarvan u zag dat het de Wet uitwendig geheel onderhield. Wat zoudt gij dan wel van dat kind zeggen? Zoudt gij niet hetzelfde doen horen wat de rijke jongeling gezegd en gedacht heeft?

Maar daarom gaan wij een stap verder, en zeggen wij: met deze uitwendige gehoorzaamheid is de mens toch nog verdoemelijk voor God. De uitwendige gehoorzaamheid is niet die gehoorzaamheid welke

bedoeld wordt in de Wet des Heeren. Immers, deze Wet is de Wet waarin Zich de Heere stelt ook tegenover de ziel, tegenover het hart van de mens, in al de tien geboden!

Hoe en wat de mens nu doet, dat alles zal hij aanmerken als verdienste. Hij wil zich bij God geheel aannemelijk maken door de onderhouding van de Wet in uitwendige gehoorzaamheid. Maar dat hij de Wet eerst inwendig moet leren gehoorzamen, dat kan hij niet begrijpen en hij wil het ook niet begrijpen. Ach, geliefden, dat is ook zo moeilijk te begrijpen, en dat kan niet geschieden dan door de onderwijzing door de Heilige Geest.

Dus, de rijke jongeling had zo en zo geleefd, dit en dat gedaan, en dit en dat streng nagelaten. Maar – zo zou men zeggen – nu moet deze mens toch geweten hebben dat hij schuldig was niet slechts sommige, maar alle geboden van de Wet te gehoorzamen! Nee, toehoorders, de mens belooft hiermee zichzelf het leven! Er ontbreekt bij hem van deze dingen het rechte inzicht. Had de rijke jongeling geweten dat hij schuldig was aan *ieder* gebod, dan was hij met een andere vraag gekomen. Maar dat hij dit niet wist, bracht aan het licht dat hij van het ene nodige, van het leven des geloofs in Christus Jezus niets wist, en dat hem de Heilige Geest niet was geschonken, zodat hij onkundig bleef van zijn eigen hart. Hierom staat er geschreven dat de Heere Jezus tot hem zei: ‘Zo gij wilt volmaakt zijn, ga heen, verkoop wat gij hebt en geef het den armen, en gij zult een schat hebben in den hemel; en kom herwaarts, volg Mij. Als nu de jongeling dit woord hoorde, ging hij bedroefd weg; want hij had vele goederen’ (Matth. 19:21, 22).

Toehoorders, met de wetten van de burgerlijke samenleving in de maatschappij is dit anders. Deze burgerlijke wetten verbieden doodslag, diefstal, beroving – in de samenleving. Wanneer nu iemand daaraan zich niet schuldig maakt, dan kan hij ook niet voor het gericht gedaagd worden, want hij zou daar vrijgesproken worden, omdat hij in uitwendige zin onschuldig is, en de aardse rechter niet over het hart kan oordelen. De mens kan er nog wel van beschuldigd worden dat hij de bedoeling had iemand te doden of te bestelen, maar veroordeeld en gevonnist kan men alleen *dán* worden wanneer men de daad begaan heeft. Heeft men de daad niet begaan en bestaan hiervoor voldoende bewijzen voor de rechter, dan kan men niet anders dan vrijgesproken worden.

Maar bij de Goddelijke Wet ligt de zaak anders, omdat God een Geest is, en Zijn Wet dan ook geestelijk is (Rom. 7:14). Er staat: 'God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid' (Joh. 4:24). Daarom, als men de Wet der tien geboden niet kan kennen als gegeven door een Wetgever Die geestelijk is, dan blijft men in de letter van de Wet hangen, en dan kan men hopen op de zaligheid, zonder te zien dat men door diezelfde Wet veroordeeld is! Kan men echter God, de Wetgever, door genade aanmerken als een Geest, dan zal men óók weten dat Zijn Wet geestelijk is. Maar als men niet weet dat de Wet geestelijk is, dan zal men ook niet verstaan dat de Wet inwendige gehoorzaamheid eist.

Gij allen kent het vijfde hoofdstuk uit het Evangelie naar de beschrijving van Mattheüs. Jonge mensen in ons midden, ik zou erop willen aandringen bij uw thuiskomst dit vijfde hoofdstuk eens te lezen en te herlezen. Dan zult gij zien dat de leer van die tijd was aan de ouders gehoorzaamheid te bewijzen, want hoe het ook in het hart in dit opzicht gesteld was, als men maar jegens de ouders of degenen die over de mens gesteld waren, gehoorzaamheid en eerbied betoonde, en men de naaste de hulp bewees die hij nodig had, dan was het in orde, dan had men de gerechtigheid van de Wet.

Zie, dat was de leer van de farizeeën. Maar denk nu eens na over wat de Heere Jezus geleerd heeft in de dagen van Zijn omwandeling op de aarde, namelijk de woorden die wij vinden in Mattheüs 5 vers 20: 'Want Ik zeg u: Tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij dan der schriftgeleerden en der farizeeën, dat gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan.' Hierbij moet u echter niet alleen denken aan de borgtochtelijke gerechtigheid van de Heere Jezus Christus, maar óók aan de heiliging door de Geest. Daarom was de leer der Wet als de zuurdesem van de farizeeën en de schriftgeleerden, niets anders dan een schijn geloof!

Wat deed nu de Heere Jezus? Wat was Zijn eerste openbare daad? De reiniging van de tempel (Joh. 2:13-25). En wat was Zijn eerste prediking? De rechtzetting van de Wet! 'Meent niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om die te ontbinden, maar te vervullen' (Matth. 5:17). Door de leer van die tijd was de uitlegging van de Wet der tien geboden ten enenmale bedorven. Daarom was de eerste prediking van de Heere Jezus de leer van de Wet

te laten horen, want de Heere verklaarde de Wet geestelijk, en Hij legde de geestelijke zin van de Wet bloot.

Gij kunt dus begrijpen wat een verontwaardiging Zijn prediking teweegbracht, en het is dan ook geen wonder dat zich terstond de vijandschap tegen de Persoon des Heeren en tegen Zijn prediking openbaarde, zodat het gehele doel van deze mensen alleen gericht was op de ondergang van de Heere Jezus.

De mens komt uitsluitend op voor zichzelf, en de Schrift zegt: 'Wij weten nu dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen die onder de wet zijn; opdat alle mond gestopt worde en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij. Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem; want door de wet is de kennis der zonde' (Rom. 3:19, 20).

Indien men nu zou hebben gedacht dat de Wet die de Heere Jezus heeft geleerd, een andere Wet is geweest dan de Wet van Mozes, dan zou ik moeten spreken van twee wetten, en dan zou eigenlijk de Wet van Mozes een gebrekkige Wet, en de Wet waarvan de Heere Jezus spreekt een volmaakte Wet geweest zijn, maar dat is weer een grote dwaling. In de Wet van Mozes is alles begrepen wat God, de Wetgever en Rechter, van de mens eist, doch in het Evangelie worden geen eisen gesteld, gelijk in de Wet, en alleen maar beloften gevonden.

Als gij lust hebt, dan moet gij eens diep nadenken over hetgeen wij u verkondigen. Slechts een enkel voorbeeld! Er staat in de Heilige Schrift voor ieder mens een eis: 'Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen' (Matth. 3:2, 4:17). 'Geloof het Evangelie' (Mark. 1:15). 'Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, gij en uw huis' (Hand. 16:31). Waartoe behoren deze woorden? Kunt u dat zeggen? Zegt u dat zij behoren tot het Evangelie? Nee, van het Evangelie hebben deze woorden niets in zich, want zij behoren tot de Wet. En als wij nu dit niet begrijpen, dan zouden wij er spoedig toe komen om te denken dat het Evangelie een wet is. Maar – gelijk reeds gezegd – in de Wet is geen enkele belofte, en in het Evangelie is geen enkele wet, en juist daarom moet men onderwezen worden om de geestelijkheid van de Wet, en het onderscheid tussen de Wet en het Evangelie te leren kennen.

Maar als men niet door de Heilige Geest onderwezen en bearbeid is, dan is men ook niet van deze dingen overtuigd. Er staat geschreven: 'En

Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid, en van oordeel: van zonde, omdat zij in Mij niet geloven' (Joh. 16:8, 9). Welnu, is iemand daarvan overtuigd, dan verstaat hij de geestelijke zin van de Wet, dan verstaat hij dat hij niet alleen in zijn uitwendige leven, maar in geheel zijn bestaan ligt onder de eis en de vloek van de Wet, zodat hij omhelst met het hart wat de apostel Paulus zegt in de woorden: 'Want ook had ik de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de wet niet zeide: Gij zult niet begeren' (Rom. 7:7).

Dus, wanneer men door de Heilige Geest overtuigd wordt van zonde, dan is daarvan het allereerste gevolg dat men zichzelf en het zijne geheel en al als verwerpelijk ziet.

'Maar', zo hoor ik iemand vragen, 'er kan toch ook zijn een begeerte om bekeerd te mogen worden en zegen onder de prediking te mogen hebben, is dát dan ook zonde?' Ja, als men hiertegenover de geestelijke zin van de Wet niet ziet, dan gevoelt u wel dat men er toe komt om deze dingen voor een goed werk te houden! Doch als de geestelijkheid van de Wet tegenover zichzelf en al het zijne gezien wordt, dan wordt openbaar dat men niets heeft dan zonde, en men nooit anders gedaan heeft en zal kunnen doen dan zondigen, gelijk er staat: 'En al wat uit het geloof niet is, dat is zonde' (Rom. 14:23).

Deze ontdekking doet de mens wanhopen aan zichzelf, en zich neerleggen aan de voeten van de Heere Jezus Christus, om uit Zijn volheid te mogen ontvangen wat hij nodig heeft. Dit nu is het sterven aan zichzelf en aan de zonde. 'Want', zegt de apostel Paulus, 'ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou' (Gal. 2:19).

De mens die de kennis van de geestelijkheid van de Wet niet heeft, ligt geheel buiten de dingen, wat hij ook mag menen te hebben. Let maar op de uitspraken van de Heilige Schrift, waarin op verschillende plaatsen zulke duidelijke aanwijzingen worden gevonden. Lees bijvoorbeeld eens de geschiedenis van de ontmoeting van de Heere Jezus met Nicodemus, die 's nachts tot Hem komende, zei: 'Rabbi, wij weten dat Gij zijt een Leraar van God gekomen; want niemand kan deze tekenen doen die Gij doet, zo God met hem niet is' (Joh. 3:2). De Heere Jezus gaat er niet op in, Hij laat hem dit houden, maar Hij laat hem wat anders horen en onderwijst hem, zeggende: 'Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien' (Joh. 3:3).

Toehoorders, de noodzakelijkheid van de wedergeboorte en de kennis van de geestelijke zin van de Wet der tien geboden zijn zaken die wij vóór alle dingen volstrekt nodig hebben, en waarvan in ons vleeselijke verstand of begrip geen licht te vinden is!

Uit hetgeen wij naar voren gebracht hebben, zien wij dus welk een Leraar de Heere Jezus geweest is; hoe Hij geheel ingegaan is tegen de opvattingen van Zijn tijd hier op aarde, en hoe Hij daar tegenover gestaan heeft. De Heere Jezus wist heel goed waar Hem dat zou brengen, en dat het niet mogelijk zou zijn zó te handelen en te leren zonder in conflict te komen met de officiële godsdienst van Zijn dagen, en hierin is Hij iedere prediker van de waarheid gelijk zij in Jezus is, vooruit geweest. Hij heeft niet opgehouden de mensen de betekenis en de zaken van de Wet voor te houden, en Hij is doorgegaan voortdurend de mensen te zeggen wat de Wet der tien geboden eist.

En wee mij, als ik het Evangelie zou prediken, zonder er ooit achter te komen wat de geestelijke zin van de Wet voor mij te betekenen heeft!

Gezongen: Psalm 51:6.*

Luther over Romeinen 8 vers 15 en 16

‘Want Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen: Abba, Vader. Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.’

Als de Wet de toorn van God aantoont, dan is daar niets dan schrik, afkeer en een vluchten voor God, zodanig dat de mens daar ten slotte onder moet bezwijken, als hij niet door het Evangelie geholpen wordt. Dit is wat Paulus hier noemt de geest der dienstbaarheid, die alleen doet verschrikken en vluchten voor God.

Als het hart daarentegen de prediking van het Evangelie aanneemt,

* Het slotgebed is niet beschikbaar.

die zegt dat God ons de zonde zonder onze verdiensten en waardigheid wil vergeven als wij in Hem geloven, dan ontvangt het hart troost tegen de verschrikking van de Wet op grond van Gods genade. En de Heilige Geest werkt dan in het hart zo, dat het in zulk vertrouwen op God kan bestaan, zich aan die troost vasthoudt en in zulk een geloof God van harte aanroept, hoewel het zich nog zwak en zondig voelt en dat ook bekent. Dit hart heeft dan een kinderlijke geest ontvangen.

U hebt nu niet de geest der dienstbaarheid, zegt Paulus, waarmee u altijd in zorgen voor de toorn en de verdoemenis moest leven, zoals Mozes' volk en het volk dat onder de Wet leeft, maar u hebt nu een vriendelijke, vrije, zekere geest, zoals een kind heeft ten opzichte van zijn vader, omdat u niet hoeft te vrezen dat God toornig op u zou zijn of u zou willen verstoten en verdoemen. Want u hebt de Geest Zijns Zoons (zoals hij eerder zegt en in Galaten 4 vers 6) in uw hart en u weet dat u in het huis blijft en het erfdeel zult verkrijgen en u daarmee als met uw eigendom moogt vertroosten en u daarop moogt beroemen.

Over deze kinderlijke geest en wat het betekent als Paulus zegt: 'door Welken wij roepen: Abba, Vader', heb ik uitvoeriger gesproken naar aanleiding van Galaten 4 vers 5, waar Paulus geheel dezelfde woorden gebruikt. Kort gezegd, hier is de kracht van Christus' Rijk beschreven en het eigen werk en de rechte, hoge godsdienst die de Heilige Geest in de gelovigen werkt, namelijk de troost waardoor het hart van de verschrikking en de vrees der zonde verlost zijnde, tevreden wordt gesteld, en hier is ook de hartelijke aanroeping, die van God in het geloof de verhooring en de hulp verwacht. Geen van beide kan door de Wet en door eigen heiligheid geschieden. Want daarmee komt de mens er nooit toe, dat hij een rechte en zekere troost van Gods genade en liefde ten opzichte van hem zou kunnen verkrijgen. Want dan blijft hij steeds in zorg en in vrees voor de toorn en de verdoemenis. En omdat hij in zulk een twijfel staat, vlucht hij voor God en kan Hem niet aanroepen.

Waar integendeel het geloof in Christus is, daar werkt de Heilige Geest in het hart zulk een troost en zulk een zeker, kinderlijk vertrouwen, dat niet twijfelt aan Gods genadige wil en verhooring, omdat Hij genade en hulp, troost en verhooring heeft beloofd, niet op grond van onze waardigheid maar op grond van de Naam en verdienste van Christus, Zijn Zoon. Van deze twee werken van de Heilige Geest, troost en

aanroeping, zegt ook de profeet Zacharia (Zach. 12:10) dat God een nieuwe prediking en een nieuw werk in Christus' Rijk wil oprichten en dat Hij zal uitgieten de Geest der genade en der gebeden. Dit is diezelfde Geest Die ons verzekert dat wij Gods kinderen zijn, en ons hart ertoe aanzet dat wij tot Hem roepen met een hartelijke aanroeping.

Het Hebreeuwse woord 'Abba', dat, zoals Paulus zelf verklaart, lieve Vader betekent, geeft het roepen weer, als van een klein kind, dat de erfgenaam is, dat uit een eenvoudig en kinderlijk vertrouwen zijn vader met stamelende tong roept: 'Ab, ab'. Want dat is het gemakkelijkste woord dat een kind kan leren spreken, of zoals in de Duitse taal: 'Ta, ta'. Zo'n eenvoudig en kinderlijk woord spreekt ook het geloof tot God door de Heilige Geest, maar dan uit het binnenste van het hart en, zoals Paulus naderhand zegt, met onuitsprekelijke zuchtingen (Rom. 8:26), in het bijzonder als het in strijd en nood is tegen de vleselijke twijfel en de duivelse verschrikkingen en plagen, als het zich daartegen moet verweren en zeggen: 'Ach lieve Vader, U zijt immers mijn lieve Vader, want U hebt Uw eniggeboren lieve Zoon voor mij gegeven, daarom zult U zeker niet toornig op mij zijn, noch mij verstoten. U ziet ook mijn nood en zwakheid, daarom help mij en red mij.'

Dat wij Gods kinderen zijn, en ons daar zeker voor mogen houden, dit hebben we niet van onszelf noch uit de Wet. Maar het is het getuigenis van de Heilige Geest, Die tegen de Wet en het gevoel van onze onwaardigheid dit getuigt in onze zwakheid en ons daarvan verzekert. Zulk getuigenis geschiedt aldus dat wij de kracht van de Heilige Geest, die Hij door het Woord in ons werkt, ook voelen en ondervinden, zo dat onze ondervinding met het Woord of de prediking overeenstemt. Want dit kunt u immers bij u voelen, als u in nood en angst troost ontvangt uit het Evangelie en daarmee zulk een twijfel en verschrikking overwint, dat uw hart zeker kan vaststellen, dat u een genadige God hebt en nu niet meer voor Hem vlucht, maar in zulk een geloof Hem blijmoedig kunt aanroepen en hulp van Hem verwachten. En als zo'n geloof er is, dan volgt ook de ervaring dat u geholpen wordt, zoals Paulus in Romeinen 5 vers 4 en 5 zegt: 'De lijdzaamheid werkt bevinding, en de bevinding hoop; en de hoop beschaamt niet.' Dit is het rechte inwendige getuigenis, waardoor u weet dat de Heilige Geest in u werkt.

Luther, Kirchenpostille, naar de Nederlandse vertaling van 1755